

KRIGSADVOKATENE FOR SØR-NORGE

BESLAG OG RANSAKING AV DATABÆRERE

Postadresse:
Postboks 651 Sentrum
0106 OSLO

Kontoradresse:
Karl Johans gate 18 C
0159 Oslo

Telefon: +47 22 70 87 50
Militær telefon: 0510 5681 0106
E-post: post@generaladvokaten.no
Nett: www.generaladvokaten.no

Innhold

1. Beslag.....	3
1.1 Når påtalemyndigheten skal opprettholde et beslag.....	3
1.2 Når påtalemyndigheten beslutter beslag.....	3
1.3 Spørsmål om beslag brakt inn for retten.....	3
1.4 Kvittering for beslag.....	3
2. Vilkår for beslag	3
2.1 Unntak fra retten til beslag.....	3
3. Ta ut siktelse	4
4. Er det behov for ransaking?	4
5. Ransaking.....	4
5.1 Samtykke eller begjæring om ransaking	4
5.2 Vilkårene for ransaking	4
5.3 Utforming av begjæring om ransaking.....	4
5.4 Oversendelse av begjæring til retten.....	5
5.5 Hvis retten tar begjæringen til følge	5
6. Opphør av beslag	5
7. Innstilling på henleggelse.....	5
7.1 Saken må først innom politiet for registrering.....	5
8. Når saken er henlagt.....	6
8.1 Beslutning om henleggelse	6
8.2 Påtegning med underretning om henleggelse til Forsvaret	6
8.2 Underretning til siktede	6

Bruk av tvangsmidlene beslag og ransaking i Forsvaret har blitt mer vanlig de siste årene. Det henger sammen med økt bruk av mobil og sosiale medier i tjenesten, særlig blant de vernepliktige. Under følger en praktisk tilnærming for krigsadvokatens håndtering av tvangsmidlene beslag og ransaking, knyttet til «databærere» som mobiltelefon, PC og lignende.

1. Beslag

Før det besluttet beslag i en sak, må det tas rede på om vilkårene for beslag er tilstede. Se punkt 2 nedenfor for en gjennomgang av vilkårene.

1.1 Når påtalemyndigheten skal opprettholde et beslag

Er det allerede tatt beslag av MP eller andre (med hjemmel i straffeprosessloven § 206 første ledd, jf. lov om politimyndighet i Forsvaret § 1) skal beslaget straks meldes til påtalemyndigheten, jf. straffeprosessloven § 206 andre ledd. Påtalemyndigheten kan da opprettholde beslaget. Beslutningen kan tas muntlig, og skal deretter nedtegnes skriftlig og utformes slik det står beskrevet i straffeprosessloven § 205 første ledd punkt 2.

1.2 Når påtalemyndigheten beslutter beslag

Er det ikke ennå tatt beslag, kan KA beslutte beslag med hjemmel i straffeprosessloven § 205. Beslutningen kan tas muntlig og skal deretter nedtegnes skriftlig, jf. straffeprosessloven § 205 første ledd. Den skal opplyse om hva saken gjelder, formålet med beslaget og hva det tas beslag i.

1.3 Spørsmål om beslag brakt inn for retten

Enhver som rammes av beslaget, kan straks eller senere kreve spørsmålet om beslaget skal opprettholdes brakt inn for tingretten for avgjørelse, jf. straffeprosessloven § 208. Det bør presiseres overfor MP og i selve beslutningen om beslag at den mistenkte (nå siktede) skal informeres om dette.

1.4 Kvittering for beslag

Den som har gjenstanden i sin besittelse skal gis kvittering når beslaget gjennomføres, jf. straffeprosessloven § 207, andre ledd. Det må MP eller andre som skal ta beslaget opplyses om.

2. Vilkår for beslag

Det bør fremgå av beslutningen om beslag at vilkårene for beslaget er oppfylt:

- Det må være «skjellig grunn» til mistanke
- «Tingen» det tas beslag i må «antas å ha betydning som bevis», jf. straffeprosessloven § 203 (1)
- Tvangsmiddelet må være nødvendig og ikke være et «uforholdsmessig inngrep», jf. straffeprosessloven § 107a.

2.1 Unntak fra retten til beslag

NB! Det gjøres unntak fra retten til beslag i straffeprosessloven § 204 første ledd for dokumenter eller annet som et vitne kan nekte å forklare seg om etter nærmere angitte bestemmelser. I tillegg gjelder det et absolutt beslagsforbud for materiale omfattet av

bevisforbudet i straffeprosessloven § 119. (Se Riksadvokatens direktiv om ransaking av datamengder, juni 2021)

3. Ta ut siktelse

Tvangsmidler er forbeholdt straffesaker, og kan derfor ikke brukes i disiplinærsaker. Om grensen mellom en straffesak og en disiplinærsak, se [Generaladvokatens veiledning i behandling av militære disiplinærsaker](#). Når det er besluttet beslag i en straffesak, regnes den som er mistenkt for å være siktet, jf. straffeprosessloven § 82. Det må derfor tas ut siktelse samtidig som det utformes beslutning om beslag.

4. Er det behov for ransaking?

Det må tas stilling til om det er behov for å ransake gjenstanden det er tatt beslag i. Som regel vil det være tilfellet for «databærere» som mobiltelefon og lignende, da mistanken knytter seg til innholdet i gjenstanden. I så fall må det sendes begjæring om ransaking til retten så fort som mulig, slik at siktede ikke er fratatt gjenstanden sin lenger enn nødvendig.

5. Ransaking

5.1 Samtykke eller begjæring om ransaking

Om det er behov for å undersøke innholdet i gjenstanden det er tatt beslag i må enten 1) den siktede samtykke til beslaget eller 2) det må sendes begjæring om ransakelse til retten, jf. straffeprosessloven § 197 første ledd. Det er retten som beslutter beslag dersom det ikke foreligger samtykke. I mange tilfeller vil rettens beslutning være å foretrekke fremfor å innhente samtykke, da det kan diskuteres om siktede forstår omfanget av det vedkommende samtykker til (f. eks vil en mobiletelefon inneholde enorme mengder informasjon).

5.2 Vilkårene for ransaking

Vilkårene for ransaking er de samme som for beslag, jf. punkt 2 over. Ransaking er et annet og mer inngripende tvangsmiddel enn beslag, og det må derfor foretas en egen vurdering av om vilkårene for ransakelse er oppfylt. F. eks om ransakelse er nødvendig og ikke et uforholdsmessig inngrep, jf. straffeprosessloven 107a.

5.3 Utforming av begjæring om ransaking

Begjæringen om ransakelse skal gi retten et godt grunnlag for å kunne vurdere om begjæringen skal tas til følge. Den bør inneholde:

- beskrivelse av faktum i saken, med referanse til sakens dokumenter (dok. nr)
- hvilken gjenstand som skal ransakes
- formålet med ransakelsen
(spesifiser hva undersøkelsen retter seg mot – bilder, film etc. og i hvilken tidsperiode. Ransakingen må begrenses i tid og omfang til det som er nødvendig, eks. kun filer i perioden da det mulige straffbare forholdet fant sted.)
- det rettslige grunnlaget for ransakelsen
dvs. om vilkårene for ransakelse er oppfylt, hva vedkommende er siktet for
- metodikk for ransakelsen
speilfil etc.?

5.4 Oversendelse av begjæring til retten

Generaladvokaten og krigsadvokatene har ikke tilgang til digitale samhandlingssystemer med domstolene, politiet eller resten av påtalemyndigheten. Ekspedisjoner til retten må derfor skje på annen måte. Ofte vil tingretten foretrekke en digital oversendelse med passordbeskyttet PDF-fil, fremfor å få saksdokumentene oversendt per post. Likevel kan det være lurt å ringe retten for å høre hva de ønsker. Oversendelsen til retten skal inneholde:

- Påtegning med begjæring om ransaking (dok 01,01)
- Siktelse (dok nr. 12) og beslutning om ransaking (dok. nr. 04)
- Saksdokumentene for øvrig

5.5 Hvis retten tar begjæringen til følge

Hvis retten tar begjæringen til følge, kan undersøkelsene/ransakingen av databærere iverksettes. Når det ikke lenger er behov for beslaget skal påtalemyndigheten eller retten oppheve beslaget, se neste punkt.

6. Opphør av beslag

Beslaget skal oppheves når det ikke lenger er behov for det, jf. straffeprosessloven § 213 første ledd og påtaleinstruksen § 9-5 andre ledd, punkt 2. Det er tilfellet når undersøkelsene/ransakingen er ferdig eller dersom bevis kan sikres på annet måte. Beslaget faller også bort når saken er endelig avgjort, jf. straffeprosessloven § 213 andre ledd. Opphør av beslag kan utformes på samme måte som beslutning om beslag.

I beslutning om opphør av beslag bør det presiseres at gjenstanden for beslaget, f. eks mobiltelefonen, straks skal leveres tilbake til den berettigede, jf. straffeprosessloven § 214 første ledd og påtaleinstruksen § 9-5 andre ledd.

Om det etter ransakelsen ikke er grunnlag for å ta ut tiltale i saken, må den henlegges. Se punkt 7.

7. Innstilling på henleggelse

Generaladvokatens og krigsadvokatenes påtalekompetanse i fredstid er begrenset til straffebud i militær straffelov med inntil et års strafferamme jf. straffeprosessloven § 474 første ledd, jf. § 67 andre ledd bokstav b. Det samme gjelder ved henleggelse av saker med mer enn et års strafferamme. Krigsadvokaten må derfor utforme en innstilling på henleggelse som skal sendes til statsadvokaten, om saken skal henlegges, jf. påtaleinstruksen 17-1 andre ledd.

Innstillingen utformes som en påtegning og bør inneholde mye av det samme som begjæringen om ransaking:

- Faktum i saken
- Bruken av tvangsmidler i saken og øvrige etterforskningskritt
- Evt. en begrunnet anbefaling om at saken henlegges strafferettslig og forfølges i disiplinærsporet i stedet, jf. straffeprosessloven 71 c

7.1 Saken må først innom politiet for registrering

Innstilling på henleggelse m/sakens dokumenter må først innom politiet for registrering, før saken skal til statsadvokaten. Det kan derfor være lurt å ringe det aktuelle politidistrikt eller

straffesakskontoret for å avtale oversendelse. Det mest praktiske vil være at sakens dokumenter scannes og sendes til straffesakskontoret som passordbeskyttet PDF-fil, men en annen mulighet er å sende saksdokumentene i posten.

Det bør presiseres i påtegningen at saken sendes til politiet for registrering, før den skal til statsadvokaten:

"Sendes med sakens dokumenter til **XX politidistrikt v/straffesakskontoret i XX postboks XXX, Postnummer Sted**, for registrering før saken sendes til **Statsadvokatene for XX**, med innstilling på henleggelse av straffesak mot (...)"

8. Når saken er henlagt

8.1 Beslutning om henleggelse

Dersom statsadvokaten er enig i krigsadvokatens forslag om henleggelse, må siktede og fornærmet i saken (eller andre med rettslig klageinteresse) underrettes om adgangen de har til å klage på henleggelsesbeslutningen, jf. straffeprosessloven § 59a og påtaleinstruksen 17-2. Siktede har klagerett etter straffeprosessloven § 59a andre ledd nr. 1, og Forsvaret (som fornærmet) har klagerett etter straffeprosessloven § 59a nr. 2.

8.2 Påtegning med underretning om henleggelse til Forsvaret

Underretning om henleggelse til Forsvaret kan utformes som en påtegning med henvisning til beslutningen om henleggelse av saken. Det må informeres om at Forsvaret har rett til å klage på henleggelsen og at klagefristen er på tre uker, jf. straffeprosessloven § 59a tredje ledd og påtaleinstruksen 17-2 andre ledd. I påtegningen kan det vises til at det samtidig med underretningen sendes brev til siktede med underretning om statsadvokatens avgjørelse.

8.2 Underretning til siktede

I brev form skrives det en underretning til siktede der det vises til saken mot siktede, og at saken nå er besluttet henlagt av rett påtalemyndighet. Videre må det informeres om klagefristen på tre uker, jf. straffeprosessloven § 59a.

Militærpolitiet må også underrettes om henleggelsen, og må få de siste dokumentene i saken oversendt slik at det kan legges inn i MP-BL.